

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук

Масліч Світлани Володимирівни

на дисертацію Шамралюк Олени Леонідівни

«Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально (науково)-методичних центрах професійно-технічної освіти»,

що подана на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження, зв'язок з науковими планами, темами. Зважаючи, що сільське господарство є життєво важливою складовою економіки нашої держави, а аграрна галузь становить її фундамент, потреба у висококваліфікованих робітничих кадрах аграрного профілю є безперечною. За статистичними даними, найбільша кількість українців працює у сфері торгівлі та сільському господарстві, у той час, як частка аграрного сектору в структурі валового внутрішнього продукту щорічно складає 12-15%. Ключовою фігурою в організації та здійсненні професійно-практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрного профілю є майстер виробничого навчання. В сучасних умовах науково-технічних і соціально-економічних досягнень майстер виробничого навчання аграрного профілю, з одного боку, повинен бути готовим до застосування інноваційних педагогічних технологій, з іншого, – до використання передових виробничих технологій у професійній підготовці здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Тому технологічна культура набуває особливого значення в площині безперервного професійного розвитку майстрів виробничого навчання аграрного профілю.

Актуальність дисертаційного дослідження Шамралюк О.Л. поглиблюється існуючими суперечностями, а саме, між: зрослими потребами суспільства у майстрах виробничого навчання аграрного профілю з розвиненою технологічною культурою та недостатнім рівнем забезпечення в НМЦ ПТО відповідних для цього педагогічних умов; необхідністю цілеспрямованого розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю та невідповідністю наявних методик, які цьому сприяли б під час підвищення кваліфікації в НМЦ ПТО; потребою вдосконалення розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю та нерозробленістю навчально-методичного комплексу, який забезпечував би цей процес.

Дисертаційна робота є складовою науково-дослідних тем Інституту професійно-технічної освіти НАПН України: «Удосконалення особистісно-

розвивальних педагогічних технологій у професійно-технічній освіті» (РК № 0113U003045), «Методичні засади розроблення проєктних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та автотранспортної галузей» (РК № 0116U004143), «Методичні основи розвитку професійної компетентності майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти» (РК № 0119U000153), що посилює її значущість. Тему дослідження затверджено Вченою радою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 10 від 24.11.2014 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 23.12.2014 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації. Для обґрунтування доцільності виконання дослідження Шамралюк О. Л. проведено ретельний аналіз сучасного стану розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю. Авторкою опрацьовано 289 джерел, 11 з яких – англomовні, що свідчить про всебічний аналіз досліджуваної проблеми. Вихідні дані дисертаційного дослідження є ґрунтовними й базуються на аналітичному матеріалі.

Здобувачкою правильно обрані об'єкт і предмет дослідження, сформульовано його мету – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально-методичних (науково-методичних) центрах (кабінетах) професійно-технічної освіти. Визначені завдання виконано у повному обсязі, про що свідчать отримані результати та сформульовані висновки, висвітлені у 33 публікаціях, з них: 7 статей, опублікованих у провідних наукових фахових виданнях у галузі педагогіки (у т. ч. 1 – в електронному виданні, 1 – іноземною мовою, 6 – в наукометричних виданнях), 22 статті і тези – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, 1 авторський спецкурс, 1 методичний посібник, 1 електронний навчально-методичний комплекс та 1 підручник (з грифом МОН) у співавторстві.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань дослідження дисертанткою застосовувався комплекс методів (теоретичних, емпіричних, математичної статистики). Ефективність визначених педагогічних умов розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально-методичних (науково-методичних) центрах (кабінетах) професійно-технічної освіти підтверджено результатами проведеного педагогічного експерименту. Статистичний аналіз результатів експерименту дозволяє стверджувати, що наукова гіпотеза дослідження підтверджена.

Дисертаційна робота є цілісною й логічною, її розділи комплексно розкривають досліджувану проблему.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів відповідає основним вимогам до дисертаційної роботи, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна результатів дослідження Шамралюк О. Л. полягає у тому, що дисертанткою:

- вперше: теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО; спроектовано модель розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО, яка включає взаємопов'язані блоки та є ідеалізованим відображенням процесу розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО;

- удосконалено: методику розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів розвиненості технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю;

- подальшого розвитку набула суть поняття «технологічна культура майстрів виробничого навчання аграрного профілю»; розвиток полягає у виокремленні істотних видових ознак цього інтегрального особистісного утворення, яке охоплює комплекс цінностей і мотивів педагогічної діяльності, технологічних знань, умінь, навичок проєктування і здійснення освітнього процесу на основі сучасних педагогічних технологій та технологій аграрного виробництва, професійно важливих якостей (ініціативність, креативність, професійна мобільність, рефлексивність, відповідальність, комунікабельність) та зумовлює якісну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників сільського господарства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні та впровадженні в практику роботи НМЦ ПТО та ЗП(ПТ)О аграрного профілю навчально-методичного комплексу, що охоплює програму спеціального курсу «Основи технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю»; електронний навчально-методичний комплекс «Основи технологічної культури»; методичний посібник «Технологічна культура майстра виробничого навчання аграрного профілю»; підручник «Агротехнологія»; мультимедійні презентації; плани проведення тренінгових занять; практичні завдання для самостійної роботи; тестові завдання. Цінність розроблених матеріалів підтверджується наданням підручнику «Агротехнологія», підготовленому у

співавторстві, грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ МОН України від 26.05.2020 № 697). Наразі підручник використовується в освітньому процесі ЗП(ПТ)О, що здійснюють підготовку кваліфікованих робітників з професії «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва» (тираж 10838 примірників).

Результати дисертаційного дослідження Шамралюк Олени Леонідівни впроваджено в практику роботи: Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Закарпатській області, Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти в Чернівецькій області, Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Вінницькій області, ВСП Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти», кафедри професійної освіти Подільського державного аграрно-технічного університету, Плужненського професійного аграрного ліцею й у подальшому можуть використовуватися в системі безперервної освіти.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Дисертаційне дослідження Шамралюк О. Л. складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертацію ілюстровано 16 таблицями і 15 рисунками. Обсяг роботи відповідає вимогам нормативних документів.

У *вступі* дисертанткою обґрунтовано актуальність теми дослідження; сформульовано мету та завдання дослідження; визначено об'єкт, предмет, методи дослідження; зазначено наукову новизну й практичне значення отриманих результатів. Крім того, авторкою відображено зв'язок роботи з науковими планами та темами, наведено дані про апробацію й упровадження результатів дослідження.

У *першому розділі* – «Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання у педагогічній теорії і практиці» – викладено результати теоретичного аналізу проблеми розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в науковій літературі та педагогічній практиці. Зазначено, що в умовах діяльності НМЦ ПТО розгляд цього процесу у наукових джерелах залишився неохопленим. На схвалення заслуговує конкретизація суті поняття «технологічна культура майстрів виробничого навчання аграрного профілю». Її дисертантка розглядає як інтегральне особистісне утворення, яке охоплює комплекс цінностей та мотивів педагогічної діяльності, технологічних знань, умінь, навичок проєктування і здійснення

освітнього процесу на основі сучасних педагогічних технологій та технологій аграрного виробництва, професійно важливих якостей (ініціативність, креативність, професійна мобільність, рефлексивність, відповідальність, комунікабельність) та зумовлює якісну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників сільського господарства.

Визначено структурні компоненти технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю (аксіологічний, мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний). Зауважено, що вони системно взаємопов'язані та взаємообумовлені між собою.

Здійснено аналіз навчальних планів і програм курсового підвищення кваліфікації, планів і звітів про роботу обласних НМЦ ПТО, методичної роботи аграрних ЗП(ПТ)О, індивідуальних планів розвитку професійно-педагогічної компетентності та програм стажування майстрів виробничого навчання аграрного профілю, на основі чого зроблено висновок про недостатнє використання науково обґрунтованих методик розвитку технологічної культури означеної категорії педагогічних працівників у практиці роботи обласних НМЦ ПТО.

У *другому розділі* – «Теоретико-методичні аспекти розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО» – описано методику виконання дослідження, обґрунтовано педагогічні умови, спроектовано модель та розроблено методику розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО.

До педагогічних умов Шамралюк О. Л. віднесено: підвищення мотивації майстрів виробничого навчання аграрного профілю до розвитку технологічної культури; оновлення змісту підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання аграрного профілю; використання технологій змішаного навчання у підвищенні кваліфікації майстрів виробничого навчання аграрного профілю; забезпечення методичного супроводу стажування майстрів виробничого навчання аграрного профілю.

Відповідно до мети, завдань, теоретичного аналізу наукових джерел й аналізу стану досліджуваної проблеми, авторкою спроектовано модель розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО, яка складається із взаємопов'язаних блоків: методологічно-цільового, суб'єктного, змістового, процесуального та результативно-рефлексивного.

У цьому ж розділі дисертанткою викладено методику розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО, яка інтегрує форми, методи, засоби, технології навчання, інструментарій для оцінювання рівнів розвиненості технологічної культури.

Результативність моделі забезпечується дотриманням педагогічних умов. Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання відповідно до розробленої методики відбувається поетапно.

У **третьому розділі** – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО» – описано хід експериментального дослідження, наведено результати констатувального і формувального етапів експерименту. Дослідно-експериментальну роботу Шамралюк О. Л. проводила протягом 2014-2020 років. Експеримент охоплював чотири етапи: пошуковий, констатувальний, формувальний, узагальнювальний. На різних етапах у ньому взяли участь 370 осіб. За результатами констатувального етапу експерименту дисертанткою зроблено висновок про необхідність комплексного забезпечення педагогічних умов розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО. На формувальному етапі експерименту в експериментальних групах здійснено апробацію методики розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в НМЦ ПТО для перевірки ефективності запропонованих педагогічних умов. З'ясовано, що реалізація даної методики зумовлює суттєве підвищення рівнів розвиненості компонентів технологічної культури означеної категорії педагогів.

Одержані Шамралюк О. Л. результати експериментального дослідження підтверджують доцільність упровадження в практику роботи НМЦ ПТО педагогічних умов розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю, що свідчить про підтвердження гіпотези, досягнення мети дослідження й реалізацію поставлених завдань.

Висновки дисертації чіткі, логічні й обґрунтовані. Зміст публікацій відображає основні положення дослідження.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. За структурою, змістом й оформленням автореферат та дисертація Шамралюк О. Л. відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та побажання:

1. В обґрунтуванні вибору теми дослідження наводиться перелік нормативно-правових документів, у яких відображені концептуальні положення щодо безперервного професійного розвитку майстрів виробничого навчання у контексті сучасних викликів. Серед них – професійний стандарт «Майстер

виробничого навчання». На нашу думку, було б доцільним вказати і професійний стандарт «Методист закладу професійної (професійно-технічної) освіти», оскільки однією з трудових функцій методиста ЗП(ПТ)О є методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників. При цьому діяльність методиста ЗП(ПТ)О, з одного боку, передбачає взаємодію з педагогічними працівниками закладу, з іншого, – з методистами НМЦ ПТО.

2. На с. 4 автореферату й у дисертації зазначається, що концептуальною основою забезпечення педагогічних умов є системний, синергетичний, культурологічний, аксіологічний, технологічний, акмеологічний, андрагогічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний підходи. Зважаючи на значний вплив інформаційних технологій на соціально-економічні процеси, які відбуваються у державі, й відповідно, в освіті, вважаємо, визначені підходи було б варто доповнити інформаційним.

3. На с. 74 дисертації наведено короткий аналіз навчальних планів і програм курсового підвищення кваліфікації, у додатку Б – навчальний план курсів підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання сільськогосподарських професій на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області. Однак, у більшості суб'єктів підвищення кваліфікації немає диференціації щодо професійної спрямованості майстрів виробничого навчання, зокрема у свідоцтві про підвищення кваліфікації вказується: «за програмою майстрів виробничого навчання». На нашу думку, було б доцільним в дослідженні зробити порівняльний аналіз навчальних планів і програм підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання за професійною складовою (зокрема за сільськогосподарськими професіями).

4. З огляду на те, що інноваційні принципи освіти дорослих, сучасні виробничі процеси, професійна підготовка здобувачів освіти базуються на використанні цифрових технологій, вважаємо, що робота значно виграла б, якби авторка окремо провела аналіз рівня сформованості інформаційної культури та цифрової грамотності майстрів виробничого навчання і у контексті теми дослідження окрему увагу приділила питанням розвитку навичок роботи з засобами цифрових технологій.

5. На с. 134-135 дисертаційного дослідження аналізується значення соціального партнерства у розвитку професійної освіти й наводиться перелік соціальних партнерів НМЦ ПТО ПК у Хмельницькій області. Вважаємо, було б доцільно в додатку навести приклади та провести аналіз спільних заходів з соціальними партнерами, які сприяють розвитку технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю.

6. Зважаючи, що гнучка модель змішаного навчання (flex-модель) є найважчою для реалізації в освітньому процесі, оскільки потребує навичок самодисципліни, самоорганізації тощо, на наш погляд, варто було б детальніше обґрунтувати її вибір та вказати критерії відбору педагогічних працівників, що підвищуватимуть кваліфікацію за даною моделлю.

Проте, означені зауваження та побажання не є принциповими та ні в якому разі не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Шамралюк О. Л.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Шамралюк Олени Леонідівни на тему: «Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально (науково)-методичних центрах професійно-технічної освіти» є завершеним, оригінальним та самостійним науковим дослідженням, що забезпечує суттєвий внесок у теорію і практику розвитку професійної освіти.

За змістом дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.04, за оформленням та обсягом дисертаційна робота Шамралюк Олени Леонідівни відповідає пунктам 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ №656 від 19.08.2015 р, №1159 від 30.12.2015 р., №567 від 27.07.2016 р., №943 від 20.11.2019 р., №607 від 15.07.2020 р.), що є підставою для присудження **Шамралюк Олені Леонідівні** наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
методист ДПТНЗ «Вінницьке
вище професійне училище сфери послуг»

С. В. Масліч

Підпис С. В. Масліч засвідчую:
директор ДПТНЗ «Вінницьке вище
професійне училище сфери послуг»

В.С. Балицька